La linguistique catalane. Colloque International organisé per le Centre de Philologie et de Littératures Romanes de l'Université de Strasbourg du 23 au 27 avril 1968. Actes publiés par ANTONIO BADIA MARGARIT et GEORGES STRAKA. Paris, Editions Klincksieck, 1973. 461 pàgs. («Actes et Colloques», 11).

Problemes de llengua i literatura catalanes. Actes del II Colloqui Internacional sobre el català: Amsterdam 1970. [A cura de F. M. LORDA i JEAN ROUDIL]. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976. 376 pàgs. (Biblioteca «Abat Oliba», 8).

Actes del Tercer Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Primer Colloqui de l'AILLC). Celebrat a Cambridge del 9 al 14 d'abril de 1973. Publicades a cura de R. B. TATE i ALAN YATES. Oxford, per l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: The Dolphin Book Co., Ltd., 1976. 377 pàgs.

Actes del Quart Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Basilea, 22-27 març de 1976. Publicades a cura de GERMÀ COLON. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1977. 494 pàgs. (Biblioteca «Abat Oliba», 11).

L'octubre de 1979 se celebrà a Andorra la cinquena edició dels Colloquis Internacionals de Llengua i Literatura Catalanes (tercera dels organitzats per l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: AILLC). Les reunions anteriors, que s'han anat produint regularment cada tres anys d'ençà del 1968, han deixat constància documental de llurs aportacions a la filologia catalana a través dels quatre volums d'actes que ressenyem i que constitueixen un testimoniatge valuós de la difusió dels estudis d'aquesta disciplina a les universitats de l'Europa occidental durant el darrer decenni. Aquests colloquis, en efecte, tal com assenyala Antoni M. Badia i Margarit a l'*Avant-propos* del tom I, vénen a ésser com la continuació ideal d'aquell famós Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana del 1906 i del VIII Congrés Internacional de Lingüística Romànica del 1953, centrat en la subagrupació del català. Així doncs, al començament, aquestes reunions d'estudiosos de catalanística afectaven exclusivament el vessant lingüístic: inicialment el català fou triat com a objecte d'estudi per al colloqui que el Centre de Philologie et de Litteratures Romanes de la Universitat d'Estrasburg celebrava del 23 al 27 d'abril de 1968. Els promotors havien estat els professors Badia i Margarit i Straka i els resultats els trobem aplegats a l'esmentat tom I.

El professor Felip Lorda i un grup d'hispanistes holandesos feren possible que el 1970 es reunissin a Amsterdam un centenar d'estudiosos de temes catalans; aquest cop foren tractats també problemes literaris (quatre ponències de literatura contra vuit de llengua al tom II de les actes). De la reunió d'Amsterdam sortí, a més, la institucionalització dels colloquis de catalanística: una Comissió Gestora Constituent elaborà els estatuts d'una Associació oficial internacional amb residència fixa a Amsterdam —l'AILLC—, destinada a la celebració periòdica de colloquis de llengua i literatura catalanes.

La col·laboració de l'Anglo-Catalan Society permeté que, en el curs del nou colloqui (9-14 abril de 1973), celebrat al Fitzwilliam College de Cambridge, fossin aprovats els esmentats estatuts (hom els pot trobar com a apèndix al tom III d'actes) i es constituís definitivament l'AILLC. El 1973 se celebrava, doncs, a Cambridge el primer colloqui de l'AILLC pròpiament dit, que reuní unes cent cinquanta persones i que esdevingué, tot i la modèstia del nom, un veritable Congrés Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (el tom III d'actes conté deu articles de llengua i deu de literatura).

Els mecanismes de l'AILLC i la participació d'un grup de catalanòfils suïssos han fet possible, més recentment, la trobada de Basilea (del 22 al 27 de març de 1976). El temari aquest cop havia estat prèviament delimitat: lexicografia i literatura catalana del segle XIX (les actes apleguen deu articles de llengua i nou de literatura).

I. — Els objectius del Primer Colloqui sobre la Lingüística Catalana, la direcció del qual fou confiada pel Centre de Philologie et de Littérautres Romanes de la Universitat d'Estrasburg a Antoni M. Badia i Margarit, apuntaven a tractar una gamma temàtica explícitament bàsica i tradicional (amb el propòsit, però, de no excloure'n enfocaments propis de la lingüística moderna), que tendís a cobrir els aspectes considerats essencials de l'estudi de la llengua catalana. En realitat, les vuit comunicacions presentades a Estrasburg versaven sobre qüestions d'història de la llengua, de lèxic, de dialectologia, de fonologia, de morfologia, de sòcio-lingüística i d'ortografia. No hi foren considerats, per contra, estudis de descripció sintàctica ni semàntica; d'alguna manera aquest buit reflecteix la situació de la lingüística catalana d'aleshores (del 1968).

Totes les comunicacions, que foren encarregades a especialistes dels Països Catalans, foren publicades en francès. D'altra banda, foren registrades en les actes les discussions —sovint ben abrandades— que seguiren cada una de les presentacions i en les quals podien intervenir els més de trenta especialistes d'arreu del món que participaven en el colloqui.

La primera comunicació sobre *Problèmes d'histoire de la langue catalane* (pàgines 27-70) fou presentada per RAMON ARAMON I SERRA, el qual, davant la vastitud del tema encarregat, optà encertadament per una exposició i un balanç de la bibliografia existent sobre la història de la llengua catalana. Aramon mostra quin és l'interès i la vàlua dels estudis especialitzats i assenyala els problemes no resolts i les llacunes d'aquesta àrea lingüística. Per tot això, es tracta d'un treball de consulta obligada per a tothom qui es vol introduir a la història del català, malgrat que no conté orientacions metodològiques. L'exposició d'Aramon vingué a palliar la manca d'un manual d'història de la nostra llengua.

La segona comunicació dedicada a *Orthographe et grammaire catalanes* (pàgines 81-100) fou encomanada a JOAN SOLÀ, el qual considerà les següents qüestions de normativa catalana: els diftongs i triftongs; la dièresi; l'ús de l'apòstrof, i l'accent diferenciador de mots homògrafs. Solà acabà proposant una revisió de l'ortografia catalana per tal d'evitar que les qüestions ortogràfiques esdevinguessin la preocupació central dels cursos d'ensenyament del català en un moment que hom gaudia de menys facilitats encara que actualment. Aquesta comunicació aixecà una discussió tan efervescent que fins i tot algun participant recordà les polèmiques dels anys 1914-1917.

Les comunicacions sobre *Phonétique et phonologie catalanes* (pàgs. 115-166) i *Morphosyntaxe catalane* (pàgs. 181-229) corresponguéren a A. M. BADIA I MARGARIT. Es tracta de dos estudis de caràcter sincrònic acompanyats d'una relació bibliogràfica comentada. A la primera intervenció estudia els sons vocàlics i consonàntics del català i les seves combinacions, identifica les unitats fonològiques i presenta detalladament les oposicions del sistema fonològic català. A la segona comunicació, de concepció més tradicional que no pas la primera, Badia tracta el cicle nominal (estudia el problema del gènere i del nombre als noms, i també la qüestió de l'article) i el cicle verbal (examina els problemes de la vocal temàtica, la vocal desinencial i els formants de nombre, persona, temps i mode).

Una de les dues comunicacions dedicades al lèxic català pertocà a GERMÀ COLON: *Quelques considérations sur le lexique catalan* (pàgs. 240-280). L'autor es

preocupa per trobar un criteri objectiu definidor de les característiques lèxiques del català. Amb l'anàlisi d'algunes mostres fa patent la personalitat lingüística pròpia d'aquesta llengua, rebutja, per tant, el tractament del català com a *llengua pont* (metàfora igualment aplicable a qualsevol llengua en relació amb les seves veïnes que són del mateix grup lingüístic) i subratlla que tota afirmació entorn de la qüestió de la subagrupació serà precipitada mentre hom no trobi respostes als perquè dels gallo-romanismes, dels hispanismes arcaïtzants i dels moviments lèxics interns del català. A la primera part del seu llibre *El léxico catalán en la Romania* (Madrid 1976), Colon amplia aquestes conclusions.

JOAN VENY, que s'encarregà de la sisena comunicació, *Dialectologie catalane* (pàgs. 289-321), analitzà en primer lloc els criteris d'elaboració dels atlas de geografia lingüística catalana. Exactament, de l'*Atlas Lingüístic de Catalunya* (*ALC*), dirigit per A. Griera; de l'*Atlas Lingüístic d'Andorra* (*ALA*), també dirigit per A. Griera; de l'*Atlas Lingüístico de la Península Ibérica* (*ALPI*), dirigit per T. Navarro Tomás, bé que, del sector català se n'ocuparen F. de B. Moll i M. Sanchis Guarner; i de l'*Atlas Linguistique des Pyrénées Orientales* (*ALPO*), dirigit per H. Guiter i destinat a formar part del *Nouvel Atlas Linguistique de la France par Régions* (*NALF*), dirigit inicialment per A. Dauzat. Veny valorà els resultats d'aquests atlas en funció de l'*Atlas lingüístic del domini català* (*ALDC*) promogut inicialment per A. M. Badia i G. Colon i que actualment dirigeixen Badia i el mateix Veny, amb l'objectiu d'omplir els buits i alhora superar l'atlas d'A. Griera. En segon lloc, l'autor estudià alguns dels problemes més peremptoris en el treball de l'*ALDC*, com la *iotització* a Barcelona, Girona i les Illes. Acompanyen aquest apartat vuit mapes. Finalment assenyalà la necessitat de dur a terme estudis sobre dialectologia catalana medieval.

La segona comunicació sobre qüestions de lèxic —setena del colloqui— fou presentada per HENRI GUITER, *Questions d'onomastique catalane* (pàgs. 339-367). El comunicant, recolzat en una exhaustiva documentació, caracteritzà l'evolució dels sufixos toponímics (romans i pre-romans) a la Catalunya del nord-est i mostrà que en aquesta zona hi ha bàsicament dos estrats de formacions toponímiques: un estrat pre-romà, amb predomini de la llengua basca en els Pirineus mediterranis, i un altre de romà, amb sufixació molt influïda per la pre-romana. Per contra, hi és escassa la influència grega, gòtica i àrab.

La comunicació que clogué el colloqui d'Estrasburg, *Le catalan aujourd'hui* (pàgs. 379-443), versà sobre els condicionaments sociològics que infereixen en especial des del 1936 sobre la comunitat lingüística catalana, i fou a càrrec d'ANTONI M. BADIA I MARGARIT. Es tracta d'un treball considerable (i més encara des de l'òptica del 1968), i això tant per la seva mateixa entitat i per la documentació que inclou com per la pobresa bibliogràfica de l'àmbit on s'inseria. En primer lloc Badia ressegueix detalladament la repercussió en la comunitat catalana del desgavell del 39, causa de l'enderrocament de tot allò que tenia relació amb la nostra identitat col·lectiva: la supressió de la Universitat Autònoma de Barcelona, la reducció a la clandestinitat de l'Institut d'Estudis Catalans, l'estroncament de la tradició editorial i periodística, la prohibició de la llengua i la cultura catalanes a l'escola i al carrer, etc., etc. Tot seguit Badia mostra una sèrie de fets —el nou clima internacional que obligà a amorosir la rigidesa del règim franquista; l'actitud de l'Església catalana en el procés capillar de recuperació i difusió lingüística i cultural; etc.— que constitueixen el context que possibilità els primers passos cap a una recuperació lenta i encara no assolida.

II. — La temàtica de les comunicacions presentades al colloqui d'Amsterdam era lliure, tot i que hom sollicità —tant per a les comunicacions de llengua com per

a les de literatura— que fossin enfocades des de la perspectiva dels condicionaments sociològics. Pel que fa als estudis de llengua, la petició fou atesa per les quatre darreres comunicacions del volum: la de Colon, la de Veny, la de Badia i la de Haensch, juntament amb la de R. Aramon i Serra, *La cultura catalana des del començament del segle XX*, que no figura a les actes, ja que el text definitiu no fou lliurat a temps per a l'edició.

Les tres primeres comunicacions del tom II s'ocupen, amb enfocaments i metodologies diverses, de fonologia. Així, mentre SEBASTIÀ SERRANO a *Models matemàtics en Lingüística: Una aplicació* (pàgs. 11-16) defineix la noció de fonema dins l'univers fònic del vocalisme tònic català mitjançant l'aplicació de models matemàtics, RAMON CERDÀ I MASSÓ a *Observacions sobre tàctica i productivitat en fonologia del català* (pàgs. 17-46) duu a terme una aproximació fonològica als paradigmes verbals del català. Per contra, a *Fonologia diacrònica catalana: Aspectes metodològics* (pàgs. 47-56), JOAQUIM RAFEL I FONTANALS, preocupat per la caracterització d'una història estructural de la fonètica catalana, estudia detalladament les causes de la confusió dels fonemes labials /*v*/ i /*b*/ en alguns dialectes catalans. Tot seguit, el volum ofereix dues comunicacions sobre el perfet perifràstic català: l'una a càrrec de MAURICE MOLHO, *L'aorist perifràstic català* (pàgs. 67-100), i l'altra presentada per GERMÀ COLON, *Sobre el perfet perifràstic «vado + infinitiu» en català, en provençal i en francès* (pàgs. 101-144). En aquesta darrera, l'autor estudia l'origen i el desenvolupament de la perífrasi llatina *vado* + infinitiu amb valor pretèrit. Colon exposa, amb una considerable aportació documental, que aquesta perífrasi es desenvolupà en les llengües gallo-romàniques i que en francès i provençal es perd al segle XVII, mentre que en català s'ha conservat per raons sòcio-lingüístiques. En aquest sentit l'autor conclou: «Quan un fenomen no ha de lluitar contra les traves que li posen els gramàtics i la tradició literària, arriba sempre a port. La perífrasi catalana ha acomplert tot el seu cicle, perquè, en la seva marxa, no ha trobat obstacles durant els tres llargs segles d'eclipsi de la literatura. Altrament, és molt probable que una pressió sàvia l'hauria ofegada» (pàgs. 138 s.). L'estudi de M. Molho es proposa de descriure la funció d'aquesta forma perifràstica en el sistema verbal del català actual. Per a això, l'autor aplica els principis de la gramàtica sistemàtica, iniciada per G. Guillaume.

JOAN VENY I CLAR a *El valencià meridional* (pàgs. 145-230), única comunicació del volum dedicada a dialectologia, estudia la parla d'una terra de constants encreuaments de població i consegüentment de complexa barreja lingüística: la zona que va des d'Alzira fins a Guardamar. Veny considera un parell de trets fonètics característics de les parles valencianes meridionals: la pèrdua de la -D- intervocàlica i els graus de diferenciació del diftong *ou*, però s'estén principalment en l'estudi del lèxic d'aquesta zona de contrastos i en la supervivència de certs mallorquinismes en el parlar de Tàrbena i de la Vall de Gallinera. Acompanyen aquest estudi cinquanta mapes de l'*ALDC*.

ANTONI M. BADIA I MARGARIT, a *El català, llengua de relació a Barcelona* (pàgs. 231-254), presenta el mètode i els resultats de la seva coneguda enquesta sociològica sobre el català de Barcelona duta a terme el curs 1964-1965, l'estudi detallat de la qual començà a ésser publicat a *La llengua dels barcelonins: Resultats d'una enquesta sociològico-lingüística, I: L'enquesta, la llengua i els seus condicionaments* (Barcelona 1969) del mateix autor.

Finalment, la ponència de GÜNTHER HAENSCH, *La discrepància entre la llengua escrita i la llengua parlada, un problema essencial del català d'avui i de demà* pàgs. 255-274), repassa alguns punts de divergència entre el català normatiu i el català familiar —assenyalant-ne només superficialment les causes—, amb la finali-

tat de provocar una discussió que podia ésser enriquidora, però que dissortadament no ha estat registrada a les actes.

Els treballs de llengua presentats al colloqui d'Amsterdam reflecteixen també la situació de la lingüística catalana del moment. S'hi constata un interès viu per les qüestions, tant diacròniques com sincròniques, de fonologia i morfologia, i també preocupació pels problemes de sociologia del llenguatge, mentre que els temes de sintaxi no semblen atreure l'atenció fins el tercer colloqui celebrat a Cambridge.

Els darrers quatre articles d'aquest tom II són de temàtica literària i ocupen de la pàg. 275 a la 371.

ANTONI COMAS, a *La consciència històrico-política en els poetes catalans del segle XVIII* (pàgs. 275-297) planteja la qüestió de l'inici de l'esperit de la Renaixença els primers anys del Set-cents. Al llarg del seu article va posant de manifest diversos exemples d'interès per a la llengua i la història de Catalunya registrats a la primera meitat del segle XVIII, tot donant algunes mostres de la producció literària en llengua autòctona; el to patriòtic dels testimonis aplegats presenta un gust arqueologitzant que enllaça perfectament amb els tòpics que es popularitzaran a partir de la Renaixença (Guifré el Pilós i les quatre barres, Ramon Berenguer III i Mallorca, etc.).

F. M. LORDA I ALAIZ utilitza mètodes procedents dels estudis sociològics en la seva contribució *La posteritat de Manuel de Cabanyes* (pàgs. 297-329); el fet que el poeta vilanoví, tot i els elogis que li tributà Menéndez y Pelayo, hagi estat assimilat a la tradició catalana i no a la castellana, hi és analitzat a través d'una acurada documentació estadística sobre la difusió de les edicions i altres procediments que comporten quantificació numèrica. Lorda acaba definint com a *traïció creadora* la maniobra que permeté al catalanisme d'englobar l'obra tanmateix castellana de Manuel de Cabanyes.

Sobre el pensament progressista català de la restauració a la dictadura: Almirall, Brossa, Alomar, Salvat-Papasseit (pàgs. 329-355) és una reflexió més política que literària de FRANCESC VALLVERDÚ, preocupat per la recuperació del nostre pensament d'esquerra. Després d'una anàlisi sumària de la doctrina dels quatre assagistes esmentats, l'autor es pregunta les causes per les quals fou la dreta —la Lliga— qui monopolitzà el catalanisme des dels temps d'Almirall. La proposta d'explicació consisteix en la divisió de la classe obrera del Principat entre *castellans* i *catalans*, fenomen que ja fou observat pel mateix Almirall i que ha estat utilitzat històricament per la burgesia local en benefici propi i per l'oligarquia central en detriment de la puixança del catalanisme.

Finalment JOAN TRIADÚ, a *Mite i realitat a la novella catalana de postguerra* (pàgs. 355-371), estudia l'evolució de la novella catalana en relació amb la història de la nostra cultura, tot dedicant una atenció especial als condicionaments que presideixen la reaparició de la narrativa a partir de l'any 39 i fins al 69. L'autor observa que en la novella de postguerra conflueixen algunes condicions que abans havien estat pròpies de la poesia, la qual cosa contribueix a enfortir el paper que aquest gènere literari ha adquirit com a intèrpret de les necessitats dels homes i dels pobles.

Es tracta de quatre articles que, tot i ésser prou diferents per temàtica, enfocament i metodologia, tenen en comú una certa òptica sociològica. L'atracció per la literatura i la cultura modernes i contemporànies és la nota dominant d'aquesta primera i encara minoritària aparició del vessant literari dins el marc dels Colloquis Internacionals.

III. — Les actes del colloqui celebrat a Cambridge l'abril de 1973 contenen deu comunicacions d'especialistes en llengua catalana i deu més d'estudiosos de la

literatura catalana, ordenades alfabèticament i de tema lliure. Pel que fa a les aportacions lingüístiques d'aquest volum hom constata una obertura, principalment per part dels comunicants més joves, cap a les noves teories lingüístiques com la gramàtica generativa transformacional.

La primera comunicació sobre qüestions de llengua correspon a EMILIO ALARCOS LLORACH, *El sistema verbal del català* (pàgs. 15-25), el qual mostra —partint del mateix esquema que a *Sobre la estructura del verbo español, BBMP* (Santander 1949) havia emprat per a l'estudi del castellà— que el sistema verbal català és més innovador que el de les altres llengues hispàniques, però més conservador que el de les gallo-romàniques.

J. GULSOY, a *El desenvolupament de les formes del subjuntiu present en català* (pàgs. 27-59) estudia, tot aportant documentació de les diverses etapes, l'evolució de les desinències del present de subjuntiu català.

Versen encara sobre morfologia els treballs de HELMUT LÜDTKE, *La description algorithmique de la flexion verbale du catalan* (pàgs. 81-91); de F. PALAU I MARTÍ, *Morfologia i accentologia del català central* (pàgs. 141-171); i de JOSEP ROCA I PONS, *Les formes subjacents i la morfologia catalana* (pàgs. 173-199). En aquest darrer treball es tracten amb una base teòrica heterogènia (independent, que diu l'autor) la flexió nominal y verbal.

CONCEPCIÓ LLEÓ i JOAN MASCARÓ, a *Contribució a la fonologia generativa del català: reestructuració en la gramàtica?* (pàgs. 61-80) estudien, des del marc teòric de la gramàtica generativa transformacional, la [*w*] dins la gramàtica del català actual, alhora que relacionen aquest petit aspecte de la gramàtica del català amb els processos històrics que l'han originada. Pel que fa a aquest darrer punt, els autors es replantegen polèmicament el mateix problema de fonologia diacrònica que fou tractat per J. Rafel i Fontanals al colloqui d'Amsterdam, i afirmen que els canvis fonètics estudiats posen en evidència que al llarg de la història de la llengua s'ha produït algun tipus de *reestructuració* de la gramàtica. El treball de Lleó i Mascaró és la primera aproximació generativa a la fonologia diacrònica catalana.

La comunicació *Qüestions de mètrica estructural* (pàgs. 93-114), de SEBASTIÀ MARINER I BIGORRA, planteja una sèrie d'interrogants sobre aspectes mètrics de base fonològica.

Dues comunicacions són dedicades a problemes sintàctics del català medieval: la de PAUL RUSSELL-GEBBETT, *L'estructura de les oracions condicionals de realització impossible en el català medieval* (pàgs. 207-216), i la de JORDI RUBIÓ, *El sintagma «si altre», «mi terç», «si quart» als segles XIII al XV* (pàgs. 201-205), sobre una expressió que es troba sovint en els textos catalans narratius, però que les gramàtiques no solen tractar.

També versa sobre sintaxi, però des del marc teòric de la gramàtica generativa transformacional, la comunicació de JOSEP M. NADAL I FARRERAS, *Introducció a l'estudi de les oracions completives del català* (pàgs. 115-140), on és proposada una explicació de la natura i de les funcions de les frases completives del català actual, principalment les introduïdes per *que* i les d'infinitiu.

La majoria dels deu articles de literatura d'aquest tom III d'actes són d'un gran interès per motius diversos. En primer lloc per la inclusió de treballs sobre l'edat mitjana i sobre la tradició popular, que eixamplen les perspectives de les actes del Colloqui anterior, i també pel fet que alguns dels estudis en qüestió (per exemple els de Marfany, Molas i Terry) han esdevingut a hores d'ara peces bàsiques de la crítica.

PERE BOHIGAS, a *«Curial e Güelfa»* (pàgs. 219-234), retorna a una obra que li és especialment cara per explicar-nos nous matisos interpretatius suggerits per tot un pòsit d'erudició positivista que condiciona i facilita alhora el naixement

de les opinions. Ens parla de la humanitat que adquireixen els personatges de la novella, dels retrats d'individus reals que hi són inclosos, del paper que hi té la ironia. L'autor especula sobre la personalitat de l'anònim autor, «barreja de Curial i de Melcior de Pando», i acaba fent ressaltar el valor autènticament novellesc de l'obra, ja que hom hi pot trobar la vida en la seva aparença heroica i brillant, però també en la tèrbola i egoista; tot un repertori de comèdia humana.

Trobem novament el professor LORDA, que ens parla ara de crítica *immanentista*, a *Els corrents crítics i el problema de la interpretació última (a propòsit de «Totes les bèsties de càrrega», novella de Manuel de Pedrolo)* (pàgs. 235-255); es tracta de discutir la validesa dels corrents crítics relacionables amb el concepte d'*autonomia literària*. L'autor passa revista amb un cert escepticisme a una sèrie de teories crítiques que van des dels formalistes russos, a Jakobson, a la nova crítica marxista, al New Criticism, a l'estructuralisme francès o a la crítica generativa americana, per mostrar, a través d'una lectura del primer capítol de *Totes les bèsties de càrrega*, que la manera de fer d'aquestes escoles li resulta estreta o insuficient. Lorda, en efecte, parteix de la base que el signe literari conté connotacions contextuals externes que no poden ésser desateses en cap moment.

L'article *Problemes del Modernisme* (pàgs. 257-270), de JOAN-LLUÍS MARFANY, prou conegut a través del llibre *Aspectes del Modernisme*, de l'editorial Curial, és un text *clàssic* sobre el tema. Recordem només els punts que hi tracta l'autor: deformació noucentista del concepte de Modernisme, fortuna del terme *modernisme* en l'època, trets distintius del grup modernista com a moviment,, caràcter dels modernistes com a primera generació d'intellectuals catalans nascuts de la burgesia, elements disgregadors del primer *front comú modernista* (1892-1893), actitud nacionalista dels modernistes i treball de recerca de l'essència de Catalunya, definició global del moviment com a «procés de transformació de la cultura catalana de cultura tradicionalista i regional en cultura moderna i nacional».

JOSEP MASSOT I MUNTANER, a *La literatura religiosa de l'edat mitjana en la tradició oral d'avui* (pàgs. 271-282), ens ofereix algunes cales que van més enllà del *vel misteriós* que envolta la poesia tradicional per tal de retrobar-ne arrels antigues documentables. Els exemples estudiats procedeixen del món dels goigs i de les nadales, dels conjurs i de certes obres, com és ara el *Cant de la Sibilla* o el *Plant de la Verge Maria*, recollit per Antoni M. Alcover a Mallorca. L'aportació de Massot augmenta en interès quan veiem que ve a ésser una mena de plantejament general per a un estudi més exhaustiu d'un tema tan mal conegut pels no especialistes com és el de la poesia tradicional.

El surrealisme a Catalunya: notes per a la seva història (1924-1934) (pàgs. 283-299) és l'organització i interpretació que ens ofereix JOAQUIM MOLAS de les dades fonamentals de l'activitat dels escriptors catalans que van adoptar plantejaments estètics nascuts dels manifestos de Breton. L'autor ens explica que entre els anys 1929-1931 es formà un grup surrealista militant a casa nostra entorn de l'«Amic de les Arts»; que aquest grup i d'altres practicaren més l'especulació teòrica que no pas la creació literària, salvant el valor objectiu d'alguns productes de Foix i Dalí; que cap als anys 1931-1932 el surrealisme es «diluí entre les propostes d'una Avantguarda en declivi o, més en general, del Postsimbolisme intellectualista». Pel seu caràcter d'esquema vàlid d'un moment de la història de la nostra literatura, aquest article constitueix un fecund estímul per a ulteriors desenrotllaments del tema.

JOSEP NAVARRO, en *Ruptura i linealitat temporal als contes de Mercè Rodoreda* (pàgs. 301-309), estudia la tècnica de successió temporal en els *Vint-i-dos contes* de Rodoreda. Les peces d'aquest recull ofereixen una constant narrativa que els caracteritza (enfront, per exemple, de les de *La meva Cristina*) i que és la següent: *flashback* contingut entre dos moments narratius en present actual. Navarro

identifica com a peculiaritat de l'autora el que ell anomena *frontera cromàtica*, és a dir un procediment de relació color-objecte que acompanya els canvis de punt de vista narratiu. Més endavant l'articulista relaciona la tècnica narrativa amb el contingut de la mateixa narració.

R. D. F. PRING-MILL, a *Els* recontaments *de l'«Arbre Exemplifical» de Ramon Llull: la transmutació de la ciència en literatura* (pàgs. 311-323) ens presenta una nova faceta d'un tema que ha treballat molt —recordem el seu utilíssim *Microcosmos lullià*—: la concepció cosmològica de Llull en les seves connexions amb la literatura. Com ja va fer en el cas del *Llibre d'Amic e Amat* (vegeu *Entorn de la unitat del LAA*, *ER*, X, 1962, pàgs. 35 ss.), Pring Mill ens obre el camí cap a la comprensió dels mecanismes que lliguen el raonament abstracte del beat amb la seva *segona intenció* literària. Aquí concretament el lullista anglès ens exposa que un *recontament* o exemple del mallorquí (faula que té per protagonistes el Foc, l'Aer, la Terra i l'Aigua) compleix la seva funció d'ensenyar als llecs les relacions de concordança i contrarietat existents entre els quatre elements, tot descobrint-hi les vinculacions amb la teoria analògica de l'univers i amb l'analogia en retòrica.

GRET SCHIB, a *Els sermons de Sant Vicent Ferrer* (pàgs. 325-336), ens ofereix una anàlisi molt detallada de les relacions que hi ha entre la versió llatina dels *Sermons* de Sant Vicent i les diverses redaccions en vulgar. Després de descriure els manuscrits i de comparar abundants fragments de textos estratègicament escollits, Gret Schib conclou que possiblement el compilador del text català i el del llatí treballaren junts al mateix lloc i al mateix temps; aquesta hipòtesi sembla més coherent que no pas la d'una traducció, que és allò que hom havia suposat anteriorment.

Foix, Pere Quart, Espriu: tres maneres de fer poesia (pàgs. 337-352) és un estudi de GIUSEPPE TAVANI sobre les actituds morals de les etapes de producció poètica dels tres poetes esmentats, corresponents als anys de la immediata postguerra. L'estudiós italià ens ofereix els resultats del mètode *ritmèmic* d'anàlisi literària, original seu i que consisteix en la delimitació dins els textos poètics d'uns *segments rítmics* capaços de delimitar també «segments anàlegs en el nivell semàntic general, en el nivell semàntic peculiar del poeta, en el nivell poètic tradicional» (pàg. 337). L'article, però, només ens dóna els resultats de l'aplicació de la lectura ritmèmica, de tal manera que no en veiem l'autèntic funcionament (que l'autor ha ilustrat profusament, d'altra banda, en diversos treballs seus citats a les notes).

El darrer article del volum és d'ARTHUR TERRY i porta el títol d'*Alguns aspectes de la poesia de Joan Brossa* (pàgs. 353-369). El professor anglès aconsegueix d'oferir-nos en el seu article una guia intel·ligent i brillant cap a la comprensió de la no gens fàcil lírica brossiana de *Poesia Rasa*. El treball s'obre amb una introducció teòrica que fixa els pols de la poètica de Brossa (el seu peculiar neo-surrealisme, la tendència a l'essencialitat i a la no-racionalitat, la rigidesa formal, els jocs d'abstracció i realitat, el seu especialíssim popularisme, la relació amb l'univers estètic de Tàpies i Miró), per tal d'anar penetrant després en l'àmbit de les associacions i dels símbols que intervenen en l'obra del poeta estudiat. Segons Terry, els temes més freqüents en l'obra de Brossa són l'especulació sobre el fet de fer poesia, tot un complex de meditacions sobre la relació del jo amb el no-jo, que es vinculen amb motius procedents del budisme Zen (com el de la fusió del jo en el tot) i, finalment, el paisatge: un paisatge-símbol, capaç de suggerir estats mentals que no tenen res a veure amb el món exterior.

IV. — La temàtica de les comunicacions del col·loqui de Basilea és unitària. A la secció de llengua hom estudia des de les més diverses perspectives i metodologies el lèxic català. La primera comunicació del tom IV d'actes és la de GERMÀ COLON:

La lexicografia catalana: realitzacions i esperances (pàgs. 11-35). Després d'una presentació panoràmica de les principals obres de lexicografia catalana realitzades o en curs d'elaboració (el *Diccionari General de la Llengua Catalana*, el *Diccionari Aguiló*, el *Diccionari Balari*, el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, el *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*, el *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana* que prepara Joan Coromines), Colon passa revista a les moltes tasques lexicològiques i lexicogràfiques encara pendents i a les llacunes que cal cobrir ben aviat. Així, l'autor assenyala la necessitat d'enllestir un inventari complet de tots els treballs fets sobre el lèxic català, d'elaborar un recull dels vocabularis dialectals catalans, de completar el *corpus* del lèxic català (tant el de l'època moderna com el de l'antiga i el de la *Decadència*) mitjançant el despullament sencer dels principals documents i de les obres dels millors escriptors, d'impulsar estudis sobre la semàntica de la paraula, etc., etc. Un cop feta aquesta feina podrem abordar treballs més ambiciosos i més primfilats de lexicografia i lexicologia catalanes.

JOAN BASTARDAS, a *El català pre-literari* (pàgs. 37-64), comenta les característiques del proto-català i mostra que molts mots populars catalans poden ésser ja documentats als segles X i XI, tot i que la natura dels documents condiciona la classe de mots. Totes aquestes unitats lèxiques són recollides en el *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae* que l'autor dirigeix.

A *Notes al vocabulari de la Crònica de Jaume I* (pàgs. 83-115), JORDI BRUGUERA es proposa d'analitzar críticament les afirmacions sobre la presència d'aragonesismes i occitanismes lèxics al *Llibre dels feyts* que, ara fa més de seixanta anys, féu Manuel de Montoliu a *Sobre la redacció de la Crònica d'En Jaume I*, «Estudis Romànics: Llengua i literatura», 2, *BF*, IX (1917), 25-72, 317. Bruguera arriba a la conclusió que la majoria dels mots considerats aragonesismes per Montoliu no ho són (i fins i tot en algun cas es tractaria precisament de catalanismes del castellà, p. ex., *calçada, sort, tanda*), i remarca encara que els aragonesismes indiscutibles de la Crònica solen ésser posats a la boca d'interlocutors de parla aragonesa o castellana. D'altra banda, l'autor rebat la tesi de Montoliu segons la qual la Crònica es caracteritzaria per l'absència d'occitanismes. Els mots com *aizina, ayoç, garnatxa, homenatge, marrit*, etc., segons Bruguera, han d'ésser considerats de procedència occitana. En el mateix sentit es pronuncia a *Influx de l'occità en la llengua catalana*, «Primeres Jornades del CIEMEN», *Nationalia I* (Abadia de Montserrat 1977).

Entorn del lèxic del «Liber elegantiarum» (pàgs. 117-140) de FRANCESC DE B. MOLL, doctor honoris causa per la Universitat de Basilea, remarca l'interès lexicogràfic de l'obra de Joan Esteva, publicada el 1489 a Venècia però enllestida molt abans. «La seva importància», escriu Moll a la pàg. 117, «radica principalment en la seva antiguitat: és el primer diccionari pròpiament lexicogràfic del català i un dels més antics de les llengües romàniques; també és important pel seu volum i per l'abundància d'informació sobre les dues llengües: la catalana i la llatina. Els seus defectes es troben sobretot en el desequilibri, en el desordre i en la manca gairebé total de criteri orientador per a trobar-hi els mots que el llegidor hi cercaria.» El *Liber elegantiarum*, tal com mostra Moll, permet de documentar per primera vegada gran nombre de mots, així com recollir hàpaxs de forma i hàpaxs de significat.

AMADEU-J. SOBERANES, a *Les edicions catalanes del Diccionari de Nebrija* (pàgines 141-203) comenta amb profusió de dades i detalls les circumstàncies, les característiques i els continguts de les adaptacions (i projectes d'adaptació) al català del *Dictionarium latino-hispanicum; hispano-latinum* d'E. A. Nebrija. Per tal de fer patent les peculiaritats de cadascuna de les edicions estudiades i facilitar-ne la comparació, l'autor transcriu de cada obra els mateixos sis noms d'herba.

Resulta molt profitosa la comunicació de ROLF EBERENZ sobre *El «Calaix de Sastre» del Baró de Maldà i la problemàtica de la «Decadència»* (pàgs. 205-221),

puix que ens endinsa en un capítol de la història del català encara poc aprofundit. Eberenz sondeja la influència castellana en aquesta extensíssima obra de gran valor com a testimoniatge periodístic. Concretament estudia els volums IV-VIII de la còpia manuscrita que és conservada a l'Arxiu Històric de Barcelona, els quals volums comprenen els anys 1789 a 1793. Bé que breu, aquest treball sobre els mecanismes d'interferència lèxica de l'idioma veí és una aportació considerable a la història de la nostra llengua.

Les característiques lèxiques (localismes, castellanismes, aragonesismes, occidentalismes, etc.) d'un dels parlars del Baix Guadalop són tractades per ARTHUR QUINTANA I FONT, a *El lèxic de la Codonyera* (pàgs. 223-233).

LLUÍS MARQUET I FERIGLE, a *Els neologismes científics* (pàgs. 251-268) es preocupa per la fixació de la terminologia científica i tècnica en català. Més que no pas un treball descriptiu, és un treball enfocat des del punt de vista normatiu; per tant, l'autor es planteja la conveniència d'incloure els nous termes al *Diccionari General de la Llengua Catalana.*

Cap a una teoria semàntica dels textos exemplificada amb el «Libre de Evast e Blanquerna» de R. Llull és el títol de la comunicació de MICHAEL METZELTIN (pàgs. 65-81), la qual no és precisament una comunicació sobre lèxic, sinó sobre l'estructura semàntica dels textos, principalment els persuasius, com *Blanquerna.* El model estructural d'anàlisi textual presentat per Metzeltin és d'inspiració greimasiana, en la línia dels treballs de la semiologia francesa.

MAX W. WHEELER, a *Problemes lèxics per al generativista: els mots catalans a doble arrel* (pàgs. 235-249), es planteja la caracterització fonològica i sintàctico-semàntica de les unitats lèxiques catalanes anomenades mots compostos —*guardaespatlles, estranyament, lletraferit*, etc.— en el lexicon o diccionari d'una gramàtica generativa transformacional. Aquest treball constitueix una base sòlida per a la discussió de molts aspectes de la formació dels mots en català que han estat poc estudiats o que en tot cas cal que siguin revisats. Per a acabar, val la pena de remarcar que en aquest quart colloqui, dedicat a l'estudi del lèxic català, hom observa un predomini dels treballs de lexicografia per damunt dels de caràcter lexicològic, com si encara la lexicologia hagués d'ésser considerada una disciplina auxiliar de la lexicografia.

Es manté pràcticament l'equilibri entre treballs de llengua i de literatura en aquest tom IV d'actes; les aportacions al camp de la literatura són nou i apareixen ordenades cronològicament segons els temes que tracten. Hi predominen els estudis monogràfics (majoritàriament sobre el segle XIX, tal com hom fixà d'avançada), si fem excepció dels dos primers articles més històrics que no pas metodològics.

El primer és de JORDI CARBONELL i serveix d'introducció al conjunt: *La literatura catalana durant el període de transició del segle XVIII al XIX* (pàgs. 269-313). Com el mateix Carbonell apunta a la pàg. 310, el seu treball ve a ésser una anàlisi d'història literària que se serveix d'alguns «criteris que són sobretot d'història sòcio-lingüística». En primer lloc hom fa un resum dels avatars històrics soferts pels Països Catalans entre els darrers anys del XVIII i els primers del XIX i posa de manifest la natura diversa de la submissió a allò que l'autor anomena *forces exògenes* de les diferents contrades de l'àrea catalanoparlant. Enfront del desmembrament polític i de la diversitat de situacions (dominacions castellana, francesa o anglesa), Carbonell ens crida l'atenció sobre l'abundància i unitat de la literatura popular (els goigs i el teatre satíric difosos arreu del domini lingüístic) i ens fa reflexionar sobre l'escassetat i fragmentació de la culta («una suma de literatures regionals», pàg. 312). El treball és enriquit amb una extensa informa-

ció de fonts i de bibliografia i amb oportunes anàlisis sociològiques (paper de l'aristocràcia i de la burgesia en els diversos ambients tractats).

ANTONI-LLUC FERRER, a *Els orígens de la «Renaixença» a Mallorca* (pàgs. 315-332), ens planteja fonamentalment un seguit de problemes de mètode. En contrast amb el treball anterior, que ens fornia un únic esquema clar d'interpretació del període immediatament anterior a la Renaixença, aquest article qüestiona el terme mateix de Renaixença i sobretot el coneixement que tenim del fenomen que designa. Síntesis errades, valoracions encara romàntiques, aportacions dubtoses d'una bibliografia escassa, efervescència de noves hipòtesis, manca de monografies especialitzades, ambigüitat semàntica del terme: heus ací alguns dels problemes discutits. Tanmateix les perplexitats augmenten quan l'objecte de treball es trasllada a Mallorca; s'hi afegeixen la qüestió de la distinció entre literatura *nacional* i *regional*, la idiosincràsia de l'escriptor insular a partir dels primers anys del segle XIX (intercanvis amb el continent, arrelament o emigració), l'escàs coneixement del període que va de la Guerra del Francès al 1840, el tema dels estudis de gramàtica i lexicologia a la Mallorca del XIX. Les conclusions finals serveixen perquè Ferrer es pronunciï a favor d'una perspectiva *nacional* de la literatura —que inclogui, naturalment, les seves *regions*— i de l'existència d'una Renaixença a tots els Països Catalans amb fortuna diversa segons els indrets; i també a favor de molts nous estudis parcials i d'una revisió crítica en profunditat de tot plegat.

Segueixen després tres treballs sobre Narcís Oller. El primer és de SERGI BESER (*Les limitacions narratives de Narcís Oller*, pàgs. 333-347) i pretén de fer-nos veure algunes possibilitats desaprofitades en l'obra de l'esmentat novellista. Els exemples amb què comença l'article són molt eloqüents i mostren efectivament que Oller tenia una capacitat per a la creació imaginativa d'ambients irreals que fou ofegada per qüestions d'autocensura. El concepte de *limitació* —en els exemples alludits, seria precisament aquesta autocensura, procedent de l'enlluernament pel realisme —Beser el pren de Montesinos, que l'emprà per a estudiar les virtualitats de la novella castellana immediatament anterior al triomf del realisme (... «entenent com a tals limitacions aquells condicionaments d'arrel històrica o personal, que actuen sobre l'autor coartant les possibilitats creatives de la seva obra artística», pàg. 336). Aquest concepte de *limitació* ve a constituir el marc teòric des d'on hom pot exercir amb coherència una certa crítica de les novelles; així doncs, segons Beser, mentre que el reaccionarisme burgès no perjudica l'obra creativa de Narcís Oller, el problema de manca de models de prosa catalana és un greu inconvenient —una limitació—, com també ho és la dificultat de trobar un llenguatge adequat a la narració realista (dificultat, aquesta, que es feia sentir també en els ambients castellans). Les altres limitacions analitzades per Beser són la inseguretat personal del novellista i certs aspectes de la seva tendència al moralisme i al sentimentalisme que xoquen amb el credo naturalista.

MATHILDE BENSOUSSAN és autora de *L'estructura de la cèllula familiar en les novelles de Narcís Oller* (pàgs. 349-368), article que defensa la tesi que Oller fou «el primer novellista feminista de la Península i el primer que avaluà el matrimoni fundat sobre la igualtat i l'amor». Aquesta és, en efecte, la conclusió última que es treu d'una anàlisi molt enraonada de les interrelacions entre els membres de les famílies que apareixen en el conjunt de l'obra d'Oller, tot tenint en compte també els trets de la vida real del novellista.

«Vilaniu» dins la trajectòria literària de Narcís Oller (pàgs. 369-394), d'ALAN YATES, estudia la gestació d'aquesta novella escrita per Narcís Oller en la seva època de màxima productivitat i èxit. Les dificultats i les indecisions del novellista, i la inseguretat enfront de la publicació i de la crítica, estan relacionades amb el canvi de models narratius que experimenta en aquells anys: *Vilaniu* passà, d'ésser

un projecte netament romàntic, a esdevenir una realització volgudament realista (bé que ambigua, almenys pel que fa al tractament de l'anècdota sentimental central). Yates discuteix tots aquests punts i a més analitza el sentit de la descripció ambiental de Vilaniu, prototipus català de ciutat provinciana de l'època de la Restauració. L'article acaba amb un apèndix documental que conté crítiques contemporànies de la novella molt illustratives de com era entesa en l'època la problemàtica del romanticisme i del realisme.

Els dos articles següents tracten de Joan Maragall. El primer, de GEOFFREY RIBBANS, es titula *La poesia de Maragall dins del context del simbolisme europeu* (pàgs. 395-406). Malgrat els programes d'obertura a Europa que Maragall compartia amb la colla modernista, sembla que aquest autor no arribà mai a conèixer els postulats del simbolisme francès. Si tingué notícia de la poesia de Baudelaire i de Verlaine fou en aspectes secundaris i, per descomptat, no havia llegit Rimbaud ni Mallarmé. D'altra banda, el *realisme* de la poesia de Maragall i el seu vitalisme entre goethià i nietzscheà semblen contraposar-se clarament a l'intellectualisme dels simbolistes. Tanmateix Ribbans assenyala uns punts de contacte entre el poeta barceloní i aquella escola francesa, com podrien ésser un cert exalçament de la poesia popular, el culte de la bellesa, una actitud antiracionalista. Després d'analitzar algunes diferències profundes de funcionament —Maragall, contràriament als simbolistes, no prescindeix mai del terme real en el joc metafòric—, l'autor de l'article ens fa veure com en el tractament de certs temes, la dansa, per exemple, Maragall planteja unes consideracions idealistes que el simbolisme tractà àmpliament (la dansa símbol de la fusió del físic i de l'espiritual en Mallarmé i en Rilke).

PERE RAMÍREZ I MOLAS afronta el tema *Maragall traductor de Novalis* (pàgines 407-429). El treball no pretén ni presentar-nos l'autor alemany ni, fonamentalment, cercar en l'obra del català traces de la seva influència, sinó valorar la labor de traducció de l'*Enric d'Ofterdingen*, que fou publicat en versió catalana de Maragall per «L'Avenç» el 1907. Els resultats de l'anàlisi comparativa entre l'original i la versió assenyalen que la feina de Maragall —que treballava directament sobre un text alemany farcit de dificultats— és desigual, però que els encerts no hi manquen. Al costat de modificacions volgudes de l'original (el traductor fa algunes vegades de *censor moral o teològic*, pàg. 416), d'omissions, adaptacions i errades, trobem moments feliços; sobretot en la versió de les unitats narratives menors i dels fragments versificats. Ramírez comenta la fidelitat mètrica d'alguns poemes i l'excellència de la versió d'algunes balades i del poema *Astralis*. Clouen l'article unes consideracions sobre les fonts novalianes d'algunes idees de Maragall presents a l'*Elogi de la poesia* i al *Cant Espiritual*.

El següent treball és firmat per GIUSSEPPE E. SANSONE i versa sobre *Gabriel Alomar i el futurisme italià* (pàgs. 431-457). És un lloc comú de certs historiadors dels moviments d'avantguarda assenyalar l'assaig de Gabriel Alomar, *El Futurisme*, del 1904, com a precedent del moviment iniciat per T. Marinetti i el seu grup el 1909. Tanmateix si hom fa una anàlisi detinguda de tots dos fenòmens, arriba a la conclusió que els punts de contacte són simplement impensables. Si Alomar professa una mena de mística culturalista i redemptorista perfectament emmarcable dins el modernisme català, Marinetti escomet violentament tota forma cultural al servei d'una *modernolatria* desbocada. Si Alomar es mou dins una línia política esquerrana, Marinetti desembocarà en el feixisme, etc. L'únic dubte que queda és el del nom: no seria absurd de pensar que Marinetti hagués llegit el mot *Futurisme* en una resenya de l'opuscle d'Alomar que el «Mercure de France» publicà el 1908. Però fins i tot en aquest punt no estem autoritzats a assegurar res.

El darrer article, *Aspectes estilístics de Josep Pla* (pàgs. 459-473) és signat per JOSEP M. CASTELLET; el mateix text amb les modificacions pertinents pot ésser

llegit també al llibre d'aquest crític titulat *Josep Pla o la raó narrativa* (publicat per Destino el 1978). Castellet es proposa d'indagar alguns dels secrets de l'ofici de Josep Pla, si més no de descriure el funcionament de l'adjectivació en la prosa d'aquest escriptor, que, pel que ell diu, sembla que hi és una peça clau. Pla deliberadament busca un registre colloquial i una expressió que sigui per damunt de tot clara, i a més prescindeix dels condicionaments de gènere, des del moment que no vol ésser ni un novellista ni un assagista. Segons Castellet, l'adjectivació —entesa en un sentit molt ampli, incloent-hi, per exemple, tota mena de recursos metafòrics i de comparacions— esdevé efectivament la gran eina de Pla: és el mitjà principal que té per a fer-nos arribar els seus *entorns ambientals* i les seves descripcions-descobertes de la realitat. L'adjectivació, d'acord amb la concepció planiana de les coses, és fonamentalment sensual (colors, olors, formes...), bé que l'alterna sovint amb referents culturals i amb sortides inesperades característiques de l'autor i comparables a les *greguerías* (vegeu-ne exemples a les pàgs. 471-472).

No sembla pas que fixar d'avançada el tema del colloqui hagi estat un èxit, almenys pel que fa a la literatura. Comparat amb el tom III, aquest IV és bastant menys brillant, com si el segle XIX no hagués estimulat prou els estudiosos (i de fet l'únic tema pròpiament literari del segle XIX que ha estat tractat és la novellística de Narcís Oller; les altres aportacions són, respecte al nucli cronològic fixat, més o menys marginals)

Lola BADIA - Gemma RIGAU

CARLES DUARTE I MONTSERRAT: *De l'origen dels mots (materials per a l'ensenyament)*, Barcelona, Ed. Indesinenter, 1981.

El senyor Carles Duarte ens ofereix un llibret, distribuït en tres nivells (elemental, mitjà i superior), que tracta de la formació històrica de les paraules i que pretén d'ésser útil «com a complement de les matèries de llengua en els cursos d'ensenyament mitjà i superior». La primera cosa que ens sorprèn d'aquesta obra és la manca quasi total de bibliografia, sobretot tenint en compte els nivells a què pretén de dirigir-se i el fet que, com es posa ja en evidència en una primera lectura, es tracta d'un conjunt de materials extrets de diverses obres a les quals fàcilment haurà tingut accés C. Duarte en el transcurs dels seus estudis. No costava, doncs, gaire de citar-les, ni que fos en conjunt.

La tria, però, conté alguns defectes, atribuïbles en part a les fonts d'on poua, i en part a una exposició massa ràpida dels fets. Així, a la pàgina 23, caldria dir que el mot *cadira* no prové directament del llatí clàssic CÁTHEDRA, sinó de la forma llatina vulgar CATHEDRA, i semblantment *vella* no prové directament de la forma clàssica VETULA sinó de la vulgar VEC'LA. Per diverses raons en llatí SPATULA no entrà en el procés de VETULA > VEC'LA, i evolucionà en català normalment en *espatlla* (cast. *espalda*, fr. *épaule*), semblantment a ROT(U)LU > *rotlle* (cast. *rolde*, fr. *roule*), sense que aquesta forma *espatlla* pugui considerar-se un semi-cultisme com afirma l'autor (pàg. 24).[1]

1. A aquest grup es poden afegir els que provenen dels grups D'L, J'L i G'L: MODULU > *motlle*, BAJULU > *batlle*, VIGILAT > *vetlla* (MOLL, *Gramàtica històrica catalana*, § 171). És veritat que Menéndez Pidal creia que tota solució que no fos -T'L- > -C'L- era semicultisme, però penso que les solucions són massa regulars i els exemples massa populars perquè es pugui considerar aquesta explicació, a la qual Menéndez Pidal era ben propens. Penso que davant les vocals A, O el grup -T'L- no esdevindria -C'L-, amb iod subsegüent, és el cas de *guatlla, rotlle* i *espatlla*; el fenomen -T'L- > -C'L-, amb la subsegüent palatalit-